
B o j a n G o d e š a , E r v i n D o l e n c : Izgubljeni spomin na Antona Korošca. Iz zapuščine Ivana Ahčina. Založba Nova revija, Ljubljana 1999, 252 strani, ilustr. (zbirka Korenine)

Dr. Anton Korošec, voditelj Slovenske ljudske stranke, vodilne stranke na Slovenskem med svetovnimi vojnami, ni rad pisal, saj se je baje bal, da bi njegovo pisano besedo lahko kdo izrabil. Za seboj torej ni pustil veliko pisanih virov, zato nam je o njem znanega le, kar so o njem napisali drugi. Velikega pomena pri spoznavanju dr. Korošca je zato delo raziskovalcev Inštituta za novejšo zgodovino dr. Bojana Godeše in dr. Ervina Dolenca, ki sta za tisk pripravila spomine nanj. Te je napisal dr. Ivan Ahčin, dolgoletni glavni urednik časnika Slovenec in Korošček bližnji sodelavec.

Ahčin kot Korošček politični zaupnik in tesen prijatelj je živo prikazal ne le njegovo osebnost temveč tudi vlogo, ki jo je imel v slovenskem in jugoslovanskem političnem življenju v Kraljevini Jugoslaviji. Njegovo delo je vrsto let ležalo v arhivu, ne da bi komu padlo v oči, s tem pa je veljalo za izgubljeno. To dejstvo in dejstvo, da je Antonu Korošču šele v zadnjem času priznan velik pomen njegovega dela v političnem življenju, je avtorja navdihnilo, da sta svojo knjigo poimenovala Izgubljeni spomin na Antona Korošca.

Godeša in Dolenc sta imela, kljub temu da je bilo Ahčinovo delo zaključeno in pripravljeno za tisk (leta 1941), še veliko dela. Popravila sta tekst, ki je bil zaradi kasnejših popravkov nepregleden in površno napisan ter ga opremila z ustreznimi opombami, ki nudijo marsikakšno pojasnilo glede posameznih oseb ali dogodkov. Dodala sta tudi precej zanimivih fotografij, nekaj tudi manj znanih.

Godeša je napisal poglavje Ivan Ahčin in Anton Korošec, v katerem predstavi Ahčina in njegov odnos do Korošca. V opisovanju tega odnosa je ob neprikritem povečevanju Koroščeve osebnosti opazno pomanjkanje objektivnosti. V Dolencem poglavju Dosedanje pisanje o Antonu Korošču in Ahčinovi spomini je navedena Koroščeva politična biografija in vse tiskane objave domačega, emigrantskega in zamejskega zgodovinopisja, ki so v zvezi z Antonom Koroščem oziroma njegovim delovanjem. V podpoglavju Domače zgodovinopisje po Koroščevi smrti se ne da prezreti relativno majhnega zanimanja za Korošca in njegov čas. Na tem področju so pozitivne spremembe nastale konec osemdesetih let s popuščanjem ideološkega pritiska komunistov. V tem času je prišlo tudi do obravnavanja tem, ki so bile do takrat namerno prezrte ali potisnjene ob stran.

Spomini na Antona Korošca so razdeljeni na več poglavij. V prvem delu spominov se Ahčin posveti opisovanju Koroščeve zunanosti, osebnosti, njegovemu nastopu pred ljudmi, odnosom z njimi.

Najprej nekaj besed o Koroščevih očeh, saj so te pot do človeka in okno v njegovo dušo! "Tako je z vsega početka pa so v meni vzbujale pozornost njegove nenavadne oči, ki so njegovemu obrazu dajale izredno lepoto in vsemu njegovemu pojavu tisto silo in vzvišenost, ki jo je sleherni spričo njegove osebnosti čutil. Korošec je imel velike, svetlo sive oči, ki so se močno svetile. V njih se je lepo zrcalila njegova močna duša: često resna, premišljena, snujoča, pa zopet vesela, dobrodušna, kar nagajiva; enkrat ponosna, odločna, neizprosna, drugič zopet mila, dobrotljiva, očetovsko dobra." Nadaljuje, in ob tem ne izgublja besed, s

podrobnejšim opisom njegovih najizrazitejših lastnosti: bil je skoraj nežno očetovski in neizmerno dober. To je kazal ob vsaki priliki in napram vsem, ki so v svojih težavah in potrebah k njemu prihajali. Na slovenski narod in njegovo usodo je vedno mislil, kakor da bi bil njegov oče. Prav tako je z nekim očetovskim pokroviteljstvom gledal na vse slovenske narodne ustanove: na univerzo, akademijo, šolstvo, ... Pravi oče je bil za vse one, ki so mu po službeni dolžnosti bili blizu, kakor sluge, služkinje, orožniki, šoferji ... Zanimal se je za vse podrobnosti slehernega med njimi. Poznal je družinske razmere vsakega, poznal njegove težave in skrbi in jih na vse načine skušal lajšati. Razdelil je prav vse: ne le denar, tako da je bil večkrat že okrog 15. suh in si je moral izposojevati do prihodnje plače, razdelil je tudi svojo obleko, perilo in darila, ko jih je sprejel.

Ena od izstopajočih lastnosti Antona Korošca je bila tudi družabnost. Zvečer je rad posedal v družbi, najrajši je obiskal več lokalov, povsod nekoliko posedel, se zgovarjal z znanci, z gosti, ali tudi samo z natararji. To je bil eden načinov, da je prihajal v stik z ljudstvom in zvedel njegove misli. Poznalo ga je pol Beograda, branjevci na trgu in gostilničarji so vedeli za njegove navade in želje. Cenil je dobro kapljico in si jo je po potrebi tudi privoščil. Vendar je poznal pravo mero. Več ali manj vsa družba okoli njega se je lahko majala, Korošec pa je bil dobre volje, vesel, duhovit, zabaven - ali nikdar toliko opit, da bi izgubil oblast nad seboj.

Dogajanje v vodstvu SLS začne Ahčin opisovati šele z Živkovićevo prepovedjo delovanja katoliške telovadne organizacije Orel leta 1929 in burnim nasprotovanjem slovenskega katoliškega političnega kroga in stopnjevanjem nezadovoljstva v letu 1930. Iz tega obdobja nam poda tudi zgodbo o kralju Aleksandru, ki ni bil zadovoljen z Živkovićevo predsedovanjem in je celo razmišljal, da bi na čelo vlade postavil Korošca, vendar se za to ni odločil, saj mu ni povsem zaupal. Menil je namreč, da mu ni tako brezpogojno vdan kot Živkovič, se pravi, da se je kralj zavedal, da je Korošec mislil s svojo glavo. Tako je propadla Koroščeva ambicija, da bi on, če bi ga kralj zamenjal z Živkovičem, postopoma demokratiziral državo. Korošec je odstopil in svoje delo nadaljeval v opoziciji. V Sloveniji je po razpustu političnih strank še naprej delovalo tajno vodstvo Slovenske ljudske stranke s krajevnimi in regionalnimi organizacijami. Izvedlo je več uspešnih akcij, kot na primer bojkot parlamentarnih volitev leta 1931 in leta 1935. Za politično preganjanje slovenskih katoliških politikov je kralju januarja leta 1933 prav prišla Slovenska deklaracija, kateri je sledila konfinacija voditelja v Vrnjačko banjo, od tam v Tuzlo, nazadnje na Hvar. Na Hvaru nadzor nad Koroščem ni bil več tako strog, dovoljeni so mu bili stiki z domačini, s turisti, obiskovali so ga razni somišljeniki. Sprostil se je, hvarska klima mu je celo utrdila zdravje. Ob toplih večerih se je zelo razživel in je rad obujal spomine na borbo slovenske opozicije v štajerskem deželnem zboru, spominjal se je dunajskega obdobja, pripovedoval je o Janezu Evangelistu Kreku. Kljub temu da ni rad pisal, je Korošec obljubil, da bo te in ostale spomine, vredne zapisa, zabeležil in morda objavil. Žal te obljube ni izpolnil. V tem času je stike s Koroščem obnovil tudi kralj, ki mu je dal možnost sodelovanja pri snovanju nove vsedržavne politične stranke Jugoslovanske radikalne zajednice, ki je kasneje (leta 1935) prevzela oblast.

Pri opisovanju jugoslovanske politične krize in zakulisnega političnega dogajanja v Jugoslaviji po atentatu na kralja Aleksandra in Koroščevi izpustitvi iz konfinacije (1934) sta avtorja upravičeno opazila in poudarila pomanjkanje kon-

kretnih podatkov. V poglavju, ki zajema obdobje po letu 1935, ko je Korošec deloval kot minister za notranje zadeve, se Ahčin zaradi pomanjkljivega poznavanja situacije zgubi v prikazovanju glavnih Koroščevih političnih sovražnikov tistega časa, predstavi njegovo religiozno življenje, njegov odnos do komunizma, do delavskega vprašanja. Podrobno piše o oblikovanju Jugoslovanske radikalne zajednice, pojasnjuje politiko Slovenske ljudske stranke itd., vendar Korošec ne nastopa več osebno.

V knjigi najdemo tudi nove podatke o konkretnih hotenjih in dejanjih Antona Korošca, na primer, zakaj ni, potem ko je videl, da Jeftić pri državnozbornih volitvah leta 1935 ni mislil na sodelovanje s SLS, poiskal stikov z opozicijo in se ji pridružil v volilni borbi, zakaj se je raje odločil za abstinenco.

Spomine sklene gradivo, ki so ga Ivanu Ahčinu poslali ljudje, ki so imeli na Korošca kot duhovnika in kasneje politika posebne spomine in tisti, ki so zbirali podatke o njegovih prednikih, njegovemu življenju in delu. "Svoje dolžnosti kot duhovnik, katehet in človek je opravljal z veliko vnemo in natančnostjo. Vsi farani so ga radi imeli in ga visoko spoštovali." (Andrej Stakne)

Avtorja sta z ureditvijo in izdajo Ahčinovih spominov prispevala k (boljšemu) poznavanju dr. Antona Korošca in njegovega, se pravi slovenskega političnega življenja v jugoslovanskem prostoru v dvajsetih in tridesetih letih tega stoletja.

Naj sklenem z besedami avtorjev predgovora, da je najdba Ahčinovega rokopisa in prirejena objava le-tega z vidika zgodovinopisja in kot prispevek današnji politični misli izredno dobrodošla.

Mojca Šorn

M i l a n P a h o r , Jadranska banka v Trstu. Narodna in študijska knjižnica, Slovenski raziskovalni inštitut, Trst, 1996, ilustr.

Slovensko zgodovinopisje je dolgo časa zanemarjalo razvoj finančnega sektorja med Slovenci. Ta trditev, ki je na splošni ravni sicer ustrezna, pa vendarle ne velja v vseh potankostih. V slovenskem prostoru oziroma zgodovinopisju je najti izjemo. Gre za zamejski prostor oziroma zamejske zgodovinarje, ki so se tej plati posvečali veliko več in veliko bolj temeljito kot drugi slovenski zgodovinarji. Vzrok so gotovo povsem drugačne politične in gospodarske razmere, ki drugače opredeljujejo in usmerjajo raziskave slovenskega gospodarskega življenja na drugi strani meje. Tako ni presenetljivo, da je tovrstna plat gospodarskega življenja že bila raziskovana in tudi predstavljena javnosti v obliki različnih člankov in knjig. Predstavljene so bile razvojne smeri in kvalitativne značilnosti razmaha zadružništva v celoti, posebej pa kreditnega. V teh naporih izstopajo zlasti zgodovinarji iz vrst Slovencev v Italiji.

In ni naključje, da so ti raziskovalni naporje avtorje privedli tudi do raziskav slovenskega bančništva. V široko pojmovano bančništvo sicer lahko uvrstimo tudi kreditno zadružništvo, vendar pa na tem mestu predmeta ne opredeljujemo tako široko temveč bistveno ožje. Mislimo namreč na bančništvo klasičnega tipa, v obliki delniške družbe. Tako je nedavno na knjižni trg stopila knjiga o Jadranski banki iz Trsta. Njen avtor Milan Pahor je širšemu slovenskemu zgodovinarskemu